

mal Sezgin tarafından yapılan bir tercümesi daha vardır (*Arab ve İslâm Edebiyatı*, Ankara, ts. [1971]). Kitabın bütününe içeren bu yeni çeviride Levend'in önsözü yoktur. İkinci kitap ise Konya seyahatnâmesidir. Bu eserin bazı bölümleri Nâci Fikri (Baştak) tarafından Türkçe'ye çevrilerek *Yeni Fikir* dergisinde yayımlanmış (1925, sy. 5, 8), daha sonra Mehmet Önder kısa bir not yazmış, arkasından Konya'dan bahseden bölümleri Sait Sungur tarafından çevrilmiştir. Seyahatnâmenin bütünü, kitâbeler ve resimler konulmaksızın kitap halinde Tercüman 1001 Temel Eser serisi içinde de yayımlanmıştır (*Mevlevîler Beldesi Konya* [trc. Nezih Uzel], İstanbul 1978).

BİBLİYOGRAFYA :

Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, Tahsin Yazıcı'nın önsözü, I, 13; İbrahim Alâeddin Gövsa, *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*, İstanbul 1933-36, II, 738; Feridun Nafiz Uzluk, *Düzmece Nazariyesi İfâs Etmıştır: Fatih Sultan Muhammed'in Dedesi Hakkında Bay İsmail Hamî'ye Karşılık*, İstanbul 1940; a.mlf., "Fatih'in Nesebi", *Cumhuriyet*, İstanbul 22 Temmuz 1939; J. Sauvaget, *Introduction à l'histoire de l'orient musulman. Éléments de bibliographie* (nşr. Cl. Cahen), Paris 1942, s. 98; İ. Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hoca'nun Şehri Akşehir: Tarihi - Turistik Kitavuz*, İstanbul 1945, s. 189-192; Mehmet Önder, *Seyahatnâmelerinde Konya*, Konya 1948, s. 39-41; Vâhid Çabuk, *İslâm Ansiklopedisi İndeksi*, Ankara 1994, s. 447-449; É. Senart, "Annexe an procès-verbal: Discours aux obsèques de M. Cl. Huart", *JA*, sy. 210 (1927), s. 186-189; Peyami Safa, *Cumhuriyet*, İstanbul 19 Haziran 1939; İ. Hamî Danişmend, "Osman Gazi'nin Neseb ve Hüviyeti", *Türklük*, I/3, İstanbul 1939, s. 215; a.mlf., "Yanlış Çıkarınların Yanlışları", a.e., I/5 (1939), s. 413-415; Sait Sungur, "Mevlevîler Şehri Konya", *Konya*, sy. 43, Konya 1942 (ayrıca bk. devam eden sayılar); Semavi Eyice, "Anadolu Selçuklu Sanatı Çalışmalarının Başlangıcında İki Yabancı: Clément Huart ve Friedrich Sarre", *TM*, XVII (1972), s. 133-137; "Clément Imbault Huart", *ABr*, XI, 245; Abbé J. B. Chabot, "Funérailles de M. Clément Huart. Membres de l'Académie, le 4 Janvier 1927" (Paris'te Académie Française'in yıllığında basılan bu yazının bibliyografya notu tesbit edilemedi).

SEMÂVİ EYİCE

HUBÂB b. MÜNZİR

(الحباب بن المنذر)

Ebû Ömer (Ebû Amr) el-Hubâb b. el-Münzir b. el-Cemûh el-Ensâîrî (ö. 20/641 [?])

Sahâbî.

Hazrec kabilesinin Benî Selime koluna mensup olduğu için Selimî nisbesiyle de anılır. Resûl-i Ekrem'in vahiy kâtiplerinden Münzir b. Amr es-Sâidî'nin dayısıdır.

Bedir Gazvesi'nde otuz üç yaşında iken Hazrec'in sancaktarlığını yapan Hubâb, İslâm ordusunun düşmana en uzak olan kuyunun çevresine yerleşmesini uygun görmediğinden Hz. Peygamber'e bu kararının ilâhî bir işarete dayanıp dayanmadığını sormuş, vahiyle ilgili olmadığını öğrenince de düşmanı susuz bırakmak için onlara en yakın su kuyusunun yanına yerleşilerek diğer kuyuların kapatılmasını teklif etmiş, Resûl-i Ekrem de onun bu görüşünü uygun bulmuştur. Resûlullah'ın Benî Kurayza ve Benî Nadîr gazvelerinde de müslümanların nerede mevzilenmesi gerektiği hususunda ashâbıyla istişare ettiği, isabetli görüşleri sebebiyle "zû'r-re'y" diye anılan Hubâb b. Münzir'in bu iki yahudi kabilesinin arasına yerleşmenin onların haberleşmesini engelleyeceği yolundaki teklifini benimseydiği, Cebrâil'in de bu görüşü onayladığı belirtilmektedir (İbn Sa'd, III, 567; Hâkim III, 427). Resûl-i Ekrem'e eziyet etmesiyle bilinen Ebû Kays b. Fâkih'i Bedir Gazvesi'nde Hz. Hamza'nın veya Hubâb'ın öldürdüğü, yine bu savaşta Hubâb'ın Ümeyye b. Halef'i yaraladığı, İkrime b. Ebû Cehil'in esaretten kurtarmak üzere fidye getirdiği Hâlid b. A'lem el-Ukaylî'yi onun esir aldığı rivayet edilmektedir. Uhud Gazvesi'nde Hz. Peygamber tarafından düşman kuvvetlerinin sayısı ve hazırlıkları hakkında bilgi toplamakla görevlendirilen ve görevini başarıyla yerine getiren Hubâb, savaşın iyice kızıştığı sırada Resûlullah'ın etrafından ayrılmayan sahâbilerden biridir. Medine'ye döndükten sonra da düşmanın âni bir baskın düzenlemesi ihtimaline karşı Hz. Peygamber'in kapısında nöbet tutanlar arasında Hubâb b. Münzir de vardı. Hubâb'ın Hendek Gazvesi'nde ve Resûl-i Ekrem'in katıldığı bütün savaşlarda bulunduğu bilinmekte olup Huneyn Gazvesi'nde Benî Hazrec'in sancağını onun veya Sa'd b. Ubâde'nin, Tebük Gazvesi'nde de yine onun veya Ebû Dücâne'nin taşıdığı zikredilmektedir. Hayber'de de İslâm askerlerinin yerleştiği mevkii uygun görmeyen Hubâb, Resûlullah'a başvurarak eğer orası Allah tarafından seçilmemişse düşmanın ok menzilinden ve bataklık mevkiiinden uzakta bir yere yerleşilmesini teklif etmiş, bu teklifi de kabul edilmiştir. Hubâb'ın Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesinden önce Sakîfetü Benî Sâide'de toplanan müslümanlara hitaben bir konuşma yaptığı, ensara kendi davalarına sahip çıkmalarını söylediği ve muhacirlerle ensardan birer halife seçilmesini teklif ettiği, Hz. Ömer'in onun bu görü-

şünü benimsemeyerek bir halifeye biat edilmesi gerektiğini savunduğu bilinmektedir.

En son vefat eden sahâbî Ebû't-Tufeyle Âmir b. Vâsile el-Leysi'nin kendisinden hadis rivayet ettiği Hubâb b. Münzir'in bazı şiirleri de vardır. Bey'atürriydân'da bulunan, Bedir'den sonraki gazvelere katılan ve Resûl-i Ekrem'in muhafızlığını yapan Haşrem onun oğludur. Hubâb b. Münzir Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde muhtemelen 20 (641) yılı civarında vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 56; Vâkidî, *el-Megâzî*, I, 53-54, 58, 85, 142, 150, 169, 207-208, 215, ayrıca bk. İndeks; Buhârî, *et-Târihu'l-kebir*, III, 109; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 567-568; Belâzûrî, *Ensâb*, I, 138, 191, 293, 299, 303, 317, 318, 580-582, 584; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 440; III, 220-221, 223; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 301; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 426-427; Seâlibî, *Şimârü'l-kulûb* (nşr. M. Ebû'l-Fazl), Kahire, ts. (Dârü'l-Maârif), s. 288; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 359; İbn Abdülber, *el-İstâ'ab*, I, 354; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 436-437; II, 137; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 122, 329-330; III, 77; Zehebi, *Târîhu'l-İslâm: 'ahdü'l-hulefâ'i'r-râşidin*, s. 6, 7, 9, 286-287; İbn Kesir, *el-Bidâye*, VII, 142; Safevî, *el-Vâfi*, XI, 282-283; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 10-11, 285; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 163; Abdülhay el-Kettânî, *et-Te'râtibü'l-idâriyye* (Özel), II, 116; III, 186.

M. YAŞAR KANDEMİR

HUBÂŞE

(حباشة)

197 (813) yılına kadar Hicaz-Yemen kervan yolu üzerinde kurulan bir panayır.

Sözlükte "kazanmak, biriktirmek, cementmek" anlamına gelen **habş** kökünden türetilen **hubâşe** kelimesi "aynı cinsten olmayan insan topluluğu" demektir. Panayıra çeşitli Arap kabilelerine mensup kişilerin ticaret yapmak üzere toplanması sebebiyle bu ad verilmiş olmalıdır. Yâkût el-Hamevî, coğrafyaya dair eseri *Mu'cemü'l-büldân*'ı Hubâşe kelimesinin telaffuzunda bir hadisçiyile girdiği tartışma sonucunda yazmaya karar verdiğini söyler (I, 10). Kaynaklarda Hubâşe panayırının, Serât sıradağlarının Tihâme'deki uzantısında yer alan Bârik dağı vadisinin Diyârülevsâm denilen kısmında ve Mekke'ye güney yönünden altı günlük mesafede kurulduğu bildirilmektedir. Hamîdullah 1946'da Aden, Taiz, San'a, Hudeyde ve Beytülfakih'te yaptığı araştırmalar sırasında bölge halkının adını dahi bilmediğini tesbit ettiği bu panayırın muhtemelen Kızıldeniz kıyısında Hudeyde'ye yakın bir yerde kurulduğunu belirtir.

Bölgedeki Arap kabilelerinin katılımıyla sınırlı kaldığı için mahallî bir özellik taşıyan Hubâşe ikinci derecede bir panayırdı. Hicaz-Yemen yolu üzerinde olması dolayısıyla her iki bölge tüccarının katılabilirdiği panayırdan yakınlığı sebebiyle özellikle Mekke halkı istifade ederdi. Hz. Peygamber'in de nübüvvetten önce ticaret yapmak üzere Hatice'nin kervanıyla buraya gittiği rivayet edilir. Receb ayının başında kurulan Hubâşe Eb'ül-Vefid el-Ezrakî'ye göre üç, Eb'ül Ubeyd el-Bekrî'ye göre ise sekiz gün sürerdi.

Hubâşe'nin diğer panayırlarda bulunmayan bazı özellikleri vardı. Esirler burada yakınları tarafından fidye ödenerek kurtarılır, katiller kısas talep edilerek öldürülürdü. Babasının katili Harâm b. Câbir'i öldüren Câhiliye şairlerinden Şenferâ, maktulün kardeşi Esed b. Câbir tarafından Hubâşe'de yakalanarak öldürülmüştü.

Panayırın güvenliği Mekke valilerinin görevlendirdiği bir müfreze tarafından sağlanırdı. Abbâsî Halifesi Emîn'in (809-813) Mekke valisi Dâvûd b. İsâ devrinde buraya tayin edilen müfreze kumandanı Ezd kabilesi mensuplarıncâ öldürülmüş, güvenliğin sağlanamaması üzerine Mekke fakihleri panayırın bir daha kurulmaması yönünde görüş bildirmişler, bunun üzerine panayır 197 (813) yılında vali tarafından kapatılmıştır. Devlet merkezinin Emevîler devrinde Suriye'ye, Abbâsîler döneminde Irak'a intikal etmesi ve ticaret trafiğinin değişmesi sonucu Ukâz, Mecenne ve Zülmeccâz gibi hac mevsiminde kurulan diğer meşhur panayırlar daha önce ortadan kalkmış, Hubâşe'nin de pek önemi kalmamıştı.

Kaynaklarda, eski Tihâme pazarıyla Beni Kaynukâ' yahudilerinin yine receb ayında kurdukları pazara da Hubâşe adı verildiği kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcü'l-'arûs, "hbs" md.; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef*, V, 320; Ezrakî, *Ahbâru Mekke* (Melhas), s. 191-192; Taberî, *Târîh* (Eb'ül-Fazl), II, 281-282; Bekrî, *Mu'cem*, II, 418; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 10; II, 210-211; Kastallânî, *İrşâdü's-sârî*, Beyrut, ts. (Dâru l-hyâit-türâsî'l-Arabî), III, 259; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *Bülûğu'l-ereb*, I, 267, 270; Saïd el-Efgânî, *Esvâku'l-'Arab*, Dimaşk 1379/1960, s. 70, 132, 209, 258-260, 262, 263; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VII, 375-376; Abdülazîz b. İbrâhim el-Ömerî, *el-Hîref ve's-şinâ'ât fi'l-Hicâz fi 'aşri'r-Resûl*, Riyad 1405/1985, s. 165; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 30, 57; II, 952; a.mlf., "Hz. Peygamber'in İslâm Öncesi Seyahatleri" (trc. Abdullah Aydınlı), *İFD*, sy. 4 (1980), s. 332.

CENGİZ KALLEK

HUBBÎ

(حبى)

(ö. 998/1590 [?])

Kadın divan şairlerinin önde gelenlerinden.

Asıl adı Ayşe'dir. Şiirlerinde "çok sevilen, çok beğenilen, güzel" anlamındaki Arapça *hubbâ* kelimesinden gelen Hubbî mahlasını kullandığı için genellikle Hubbî Hatun diye anılır. Kâtib Çelebi onun Amasyalı olduğunu söyler (*Keşfü'z-zunûn*, I, 594). Bu bilgi bazı son devir kaynaklarında da tekrar edilmektedir. Beşiktaşlı Şeyh Yahyâ Efendi'nin torunu olan Hubbî, şehzadeliğinde II. Selim'e hocalık yapan *Tabakât-ı Hanefiyye* müellifi Akşemseddinzâde Şemseddin Çelebi ile (ö. 957/1550) evlenmiş (Âşık Çelebi, vr. 185^b), bu evlilikten iki oğlu ve bir kızı olmuştur. Kocasının ölümünden sonra şehzadeyle irtibatını devam ettirmiş, bir rivayete göre haremde bulunmuş, padişahlığı döneminde de (1566-1574) nedimesi olduğu gibi saraydaki nüfuzlu kişilerden biri haline gelmiştir. Devrin ulemâsından Vüsûlî Mehmed Efendi'nin, Hubbî'nin kızıyla evlendikten sonra İstanbul kadılığına kadar yükseldiği için "Hubbî Mollası" adıyla anılması Hubbî'nin nüfuzunu gösteren önemli bir delil olarak zikredilir. Padişaha yakınlığı yanında güzelliğiyle de dikkati çeken Hubbî hakkında çeşitli dedikodular çıkmıştır. Onun, "Râsttur reftârımız mânend-i mîl-i tûtîyâ / Biz hezâran dîde-i mahmûra girmiş çıkmışız" beytini bu dedikodulara karşı söylediği belirtilmektedir. Hubbî'nin III. Murad'ın saltanat döneminin (1574-1595) ortalarında öldüğünü ileri süren kaynaklar yanında (*Sicill-i Osmânî*, II, 110) 998'de (1590) vefat ettiğini belirten kaynaklar da vardır (*Osmanlı Müellifleri*, II, 137).

Hubbî'nin türbesi, Eyüp'te Feshâne caddesiyle Kızıldeğirmen sokağının birleştiği yerde ve cadde üzerindedir. Yapı kesme taştan ve sekizgen planlı olup kurşun kaplı bir kubbe ile örtülmüştür. Kapı cephesi hariç diğerlerinde altta sivri kemerli birer, üstte ise iki cephede bir tek pencere ile aydınlanan türbenin ahşap kapısı üstünde bulunması gereken kitâbenin yeri boştur. İçinde tek ahşap sanduka bulunan türbe 1942'de onarılmıştır.

Âşık Çelebi Hubbî'nin, adlarını saydığı İran ve Osmanlı kadın şairlerinin en üstünü olduğunu söyleyerek her türde şiir yazdığını belirtmiştir (*Meşâirü's-şuarâ*, vr. 186^a). Kınalızâde Hasan Çelebi de onun

kadın şairlerin en fasihi ve merdâne şiirleriyle dikkat çeken olduğundan söz eder (*Tezkire*, I, 281). Tezkirelerde bir divan teşkil edecek kadar şiirin bulunduğu söylenmekteyse de kaynaklarda yer alan manzumeleri fazla değildir. Müjgân Cuncbur, *İmâdü'l-cihâd* adlı on sekiz varaklık tercüme bir eserin (Millî Kütüphane, Yazma Eserler, nr. A 3987) sonunda Hubbî'nin bazı şiirlerini tesbit etmiş ve bunlardan beş gazeliyle birkaç mesnevi parçasını yayımlamıştır. *İmâdü'l-cihâd*'ın, Muhyiddin Ahmed b. İbrâhim ed-Dimaşkî ed-Dimyâtî'nin (ö. 814/1411) *Meşâri'u'l-eşvâk ilâ meşâri'ü'l-uşşâk* adlı eserinin tercümesi olması gerektiğini söyleyen Cuncbur, mukaddimesinde bir sefer esnasında üç gün içinde çevrildiği belirtilen, ancak mütercimi hakkında bir kayıt bulunmayan bu risâlede mevcut mesnevi parçalarının ve hatta tercümesinin Hubbî'ye ait olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. Onun Arapça şiir yazacak derecede bu dile vâkıf olması da bu ihtimali güçlendirmektedir (III. Murad'a nazîre olarak söylediği Arapça-Türkçe mülemma' gazelin metni için bk. Mehmed Zihni, II, 17). Risâlenin sonunda Hubbî'nin divan edebiyatında örneğine çok az rastlanan gazâ konulu gazellerine yer verilmiştir. Şairin eski ve yeni birçok kaynakta adı geçen (meselâ bk. Âşık Çelebi, vr. 186^a; Levend, s. 131) ve 3000 beyitten fazla olduğu söylenen

Hubbî Hatun Türbesi - Eyüp / İstanbul

